

International Journal of Social Sciences

ISSN:2587-2591

DOI Number:<http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.23.19>

Volume 9/3

2025 p. 316-336

KENTTE YAŞLANMAK: YAŞLI YOKSULLUĞU VE MEKÂNSAL DIŞLANMA

AGING IN THE CITY: ELDERLY POVERTY AND SPATIAL EXCLUSION

Osman ÖZTÜRK*

ÖZ

Yaşlılık, yalnızca biyolojik bir süreç olarak değil; toplumsal, ekonomik ve mekânsal boyutlarıyla birlikte ele alınması gereken çok katmanlı bir olgudur. Günümüzde doğurganlık oranlarındaki azalma, sağlık hizmetlerindeki gelişmeler ve yaşam süresinin uzaması, hem Türkiye’de hem de dünyada yaşlı nüfusun hızla artmasına yol açmaktadır. Bu demografik dönüşüm, özellikle kentlerde yaşayan yaşlı bireylerin karşılaştığı sorunları daha görünür hale getirmiştir. Kentlerde ikamet eden yaşlılar, sınırlı gelir kaynakları, sosyal destek mekanizmalarının yetersizliği, barınma sorunları ve artan yaşam maliyetleri nedeniyle yoksulluk riskine daha açık bir konumdadır. Bunun yanı sıra, mekânsal dışlanma da yaşlı bireylerin gündelik yaşamlarını zorlaştıran temel sorunlardan biridir. Ulaşım, konut, kamusal alanlar ve sosyal hizmetlere erişimde karşılaşılan güçlükler, yaşlıların kent yaşamına aktif ve eşit biçimde katılımını sınırlamaktadır. Bu kısıtlılıklar, sosyal izolasyon ve yalnızlık riskini artırarak yaşlı bireylerin kırılabilirliğini daha da derinleştirmektedir. Bu noktada Dünya Sağlık Örgütü’nün geliştirdiği “Yaş Dostu Kentler” yaklaşımı, yaşlıların yalnızca korunması gereken bireyler olarak değil, toplumsal yaşamın aktif ve üretken bir parçası olarak görülmesini sağlayan kapsayıcı kent modelleri önermektedir. Dolayısıyla bu çalışma, yaşlılık, yoksulluk ve mekânsal dışlanma arasındaki etkileşimi irdeleyerek, kentte yaşlanma olgusunu sosyal politika ve kentsel planlama perspektifinden değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Yoksulluk, Yaş Dostu Kentler, Kent, Mekânsal Dışlanma, Sosyal İzolasyon, Yalnızlık

ABSTRACT

Aging is not merely a biological process; it is a multilayered phenomenon that must be addressed with its social, economic, and spatial dimensions. Declining fertility rates, advancements in healthcare, and increased life expectancy are leading to a rapid increase in the elderly population both in Turkey and globally. This demographic transformation has made the problems faced by older people, especially those living in cities, more visible. Elderly people living in cities are more vulnerable to the risk of

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji A.B.D., E-mail: osman_422@outlook.com, ORCID: 0000-0001-9820-3727, Aksaray, Türkiye.

poverty due to limited income sources, inadequate social support mechanisms, housing problems, and rising living costs. Furthermore, spatial exclusion is one of the fundamental problems that complicates the daily lives of older individuals. Difficulties encountered in accessing transportation, housing, public spaces, and social services limit the active and equal participation of older people in urban life. These limitations increase the risk of social isolation and loneliness, further exacerbating the vulnerability of older individuals. In this regard, the "Age-Friendly Cities" approach developed by the World Health Organization proposes inclusive urban models that ensure that older people are viewed not only as individuals requiring protection but also as active and productive members of social life. Therefore, this study examines the interaction between old age, poverty, and spatial exclusion, evaluating the phenomenon of aging in the city from the perspective of social policy and urban planning.

Keywords: *Old Age, Poverty, Age-Friendly Cities, City, Spatial Exclusion, Social Isolation, Loneliness*

Giriş

İnsan yaşamı, fiziksel, zihinsel ve sosyal açılardan sürekli bir dönüşüm süreci içinde şekillenir. Bu değişim süreci genel olarak "yaşlanma" olarak tanımlanırken, bireyin işlevsel kapasitesinin belirgin biçimde azaldığı ve bağımsız yaşam becerilerinin sınırlanmaya başladığı dönem ise "yaşlılık" olarak adlandırılmaktadır (Kalınkara, 2021). Yaşlılık kavramı, toplumların sosyal yapısı ve ele alındığı bilimsel disiplinden bağımsız olarak tek bir çerçevede değerlendirilemez; bu nedenle tanımı, alanın perspektifine göre farklılık gösterebilir. Genellikle yaşamın son aşaması olarak kabul edilen bu dönem, kendi içerisinde çeşitli alt gruplara ayrılarak sınıflandırılır. Bu ayrım, yaşlılık sürecinin çok yönlü doğasını ve bu evreye özgü ihtiyaç ile sorunların daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır (Durgun, 2015).

Yaşlılık, hangi disiplin kapsamında ele alınırsa alınsın, yaş aralığı ne olursa olsun ya da hangi toplumsal koşullarda yaşanırsa yaşansın, bireyin yaşam çevresinin ve etkileşim alanlarının daraldığı bir dönem olarak görülmektedir. Bu dönemde ortaya çıkan bedensel sınırlılıklar ve sosyal çevreyle kurulan ilişkilerin zayıflaması, yaşlı bireylerin günlük yaşam aktivitelerini sürdürmesini zorlaştırmakta; hareket serbestliğiyle birlikte sosyal katılım düzeyini de önemli ölçüde sınırlamaktadır (Tutal & Üstün, 2009: 1).

Yaşlılık, günümüzde gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin en önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Doğum oranlarındaki düşüş, sağlık alanındaki yenilikler, ortalama ömrün uzaması ve ölüm oranlarının azalması gibi etkenler, dünya genelinde yaşlı bireylerin nüfus içindeki payının hızla artmasına neden olmaktadır (Günaydın, 2020). Bu çerçevede, dünya genelinde 2011 yılında %7,7 olan yaşlı nüfus oranının, 2021 yılında %9,6'ya yükseldiği ifade edilmektedir. Nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı nüfus oranının 2040 yılında %14,5; 2060 yılında %18,7 ve 2080 yılında ise %21,8'e ulaşması beklenmektedir (Yüceşahin, 2011). Nitekim bu minvalde Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TUIK) İstatistiklerle Yaşlılar (2024) raporuna göre, demografik dönüşüm sürecinden geçen Türkiye'de yaşlı nüfusun oranı, diğer yaş gruplarına kıyasla

daha hızlı bir artış göstermektedir. 2019 yılında %9,1 olan yaşlı nüfus oranının 2024 yılında %10,6'ya yükseldiği ifade edilmektedir. Bu doğrultuda Türkiye'de nüfus projeksiyonlarının demografik göstergelerdeki mevcut yapının devam edeceğini varsayan ana senaryosuna göre yaşlı nüfus oranının 2030 yılında %13,5, 2040 yılında %17,9, 2060 yılında %27,0, 2080 yılında %33,4 ve 2100 yılında %33,6 olacağı öngörülmektedir (TÜİK, 2024).

Bu veriler ekseninde, yaşlılık üzerine yapılan araştırmalarda kentleşme dinamiklerinin yanı sıra, kent içindeki toplumsal ve kamusal alanların yaşlı bireylerle kurduğu ilişkinin kritik rolünü ortaya koymaktadır. Şehirlerde yaşlı nüfusun artışı, kentsel mekânların bu dönüşüme uyum sağlaması için çeşitli düzenlemeleri kaçınılmaz hale getirmektedir (Avşar Arık, 2021: 48). Günümüzde hem Türkiye'de hem de dünya genelinde yaşam süresinin uzaması, sağlık hizmetlerinin gelişmesi ve yaşam standartlarının yükselmesiyle birlikte yaşlı nüfusta gözle görülür bir artış yaşanmaktadır. Bu demografik değişim, özellikle kent yaşamında yalnız başına yaşayan yaşlı bireyler açısından ciddi bir dönüşümü beraberinde getirmektedir. Sürekli yenilenen ve hızla değişen kent yaşamına bireysel olarak ayak uydurmaya çalışan yaşlılar, fiziksel yıpranmanın yanı sıra ekonomik zorluklar ve psikolojik baskılarla da karşı karşıya kalmaktadır (Köse & Erkan, 2014: 39).

Toplumsal dönüşüm süreçlerinin en belirgin izlerini kent mekânlarında görmek mümkündür. Modernleşme, sanayileşme ve kapitalizmin etkisiyle kent dokusu sürekli bir değişim içinde şekillenmiş; insan ve mekân arasındaki ilişki de bu dönüşüme paralel olarak yeniden anlam kazanmıştır. Gecekondulaşmadan yüksek katlı apartmanlara, uydu kentlerden kentsel dönüşüm projelerine uzanan bu değişim süreci, artan nüfusla birlikte bireyler için yeni yaşam alanları oluştururken, kentlerin sosyokültürel yapısını da köklü biçimde dönüştürmüştür (İsen, 2022: 30).

Kentler, yalnızca yapılaşmış alanlardan ve fiziksel altyapılardan ibaret olmayıp, aynı zamanda içinde yaşayan bireylerin sosyal, kültürel ve psikolojik etkileşimleriyle sürekli olarak şekillenen dinamik yaşam alanlarıdır. Kentsel alanların işlevsel ve kapsayıcı biçimde kullanılması, bireylerin yaşam kalitesini artırmakla kalmaz; aynı zamanda insanlar ve topluluklar arasındaki ilişkileri güçlendirerek, bireyin çevresiyle kurduğu etkileşimi daha derin ve anlamlı bir boyuta taşımaktadır (Atabek, 2002). Kent yaşamı, bireyin yalnızca barınma ya da ulaşım gibi temel ihtiyaçlarını değil; aynı zamanda sosyalleşme, kültürel katılım ve psikolojik doyum gibi daha karmaşık gereksinimlerini karşılayan çok yönlü mekânlardan oluşmaktadır. Günlük hayatın sürdürülebilirliği için gerekli olan dinlenme, alışveriş, iş, sosyal etkileşim ve ulaşım gibi işlevsel alanlar, bireyin şehirle kurduğu ilişkiyi derinleştirerek, mekânsal aidiyet duygusunu pekiştirmektedir (Özkan vd., 2003).

Yaşlı bireylerde yoksulluk, hayat standartlarının artışı ve sağlık alanındaki gelişmelere rağmen önemini koruyan bir toplumsal sorun olarak gün yüzüne çıkmıştır. Bu kesimin günlük gereksinimlerini karşılama kapasitesini sınırlayan yoksulluk; ekonomik zorluklar, sosyal dışlanma ve kültürel adaletsizliklerle iç içe geçmiş, bu nedenle "yaşlı yoksulluğu" yalnızca maddi yetersizlik değil, aynı zamanda bir ayrımcılık biçimi haline gelmiştir.

Kentleşmenin hız kazandığı ülkelerimizde, 1950’lerde başlayan göç dalgasının ardından yaşlı nüfusun büyük bir kısmı kentsel alanlarda yaşamaktadır. Kırsalda bile sorunlarla mücadele eden yaşlı bireyler, şehirlerde çok daha karmaşık çok katmanlı sorunlarla karşı karşıyadır. Kent içinde yaşlı yoksulluğu; gelir eşitsizliği, emek piyasasındaki zorluklar, sosyal destek yetersizliği, cinsiyet eşitsizliği, yaş temelli ayrımcılık, sosyal dışlanma ve kesişimsel dezavantajlar gibi pek çok faktörden etkilenmektedir. Artan yaşam maliyetleri (özellikle kira, gıda ve enerji gibi temel harcamalardaki yükseliş) yaşlı bireylerin sınırlı gelirleriyle başa çıkmasını neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Emekli maaşı veya sınırlı sosyal yardımlar ile geçinen yaşlılar, giderlerini karşılamaya çalışan toplumun diğer kesimlerinden bile zor durumdadır. Bu nedenle kentli yaşlılar, yaşamlarını sürdürmek adına bazen birden fazla strateji geliştirme gereği duymakta; bu da onların en temel ihtiyaçlarını dahi karşılamada güçlük çekmesine neden olmaktadır (Gül, 2025: 1).

Kentler, yalnızca fiziksel yapılar değil; aynı zamanda içinde yaşayan bireylerin eşit ve onurlu bir yaşam sürebilmesi için gerekli sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel koşulları sağlayan ortak yaşam alanlarıdır. Ancak, düzensiz nüfus yoğunluğu, kontrolsüz kentleşme ve yapısal yetersizlikler gibi çeşitli etkenler, özellikle hassas grupların şehirde yaşama hakkını sınırlayabilmektedir. Bu durum, kent yaşamına erişim konusunda zaten çeşitli engellerle karşılaşan yaşlı bireyler için daha da çarpıcı hâle gelmektedir. Nüfusun yaşlanmasıyla birlikte, yaşlı bireylerin mekânsal alanlardan dışlanması ve kentsel imkânlardan yeterince yararlanamaması, giderek daha belirgin ve kronik bir sorun olarak öne çıkmaktadır (AGE, 2016).

Yaşlı bireyler açısından mekânsal dışlanma; şehirde sunulan imkânlara erişememe, fiziksel çevrenin yaşlıların ihtiyaçlarına uygun biçimde tasarlanmaması ve toplumsal yaşama katılımın sınırlanması gibi çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Mekânın bireyin yaşam kalitesi üzerindeki belirleyici rolü düşünüldüğünde, bu dışlanma biçimi yaşlıların kentte aktif bir şekilde varlık göstermelerini zorlaştırmakta; kentsel hizmetlerden ve haklardan yeterince yararlanamamalarına yol açmaktadır. Bu durum, yaşlı bireylerin kent yaşamında daha marjinal ve pasif bir konumda kalmalarına neden olmaktadır (Tournier & Vidovićová, 2021).

Küresel ölçekte yaşanan nüfus yapısı, kentlerin fiziksel, sosyal ve kültürel altyapılarının yeniden düşünülmesini zorunlu kılmaktadır. Yaşlı bireylerin kent yaşamına aktif, güvenli ve bağımsız biçimde katılımını sağlayacak mekânsal ve toplumsal düzenlemelere olan ihtiyaç giderek artmaktadır (Zengin Taş vd., 2023). Bu çerçevede, Dünya Sağlık Örgütü’nün 2007’de başlattığı “Yaş Dostu Kentler” girişimi, kentleri yaşlıların ihtiyaçlarına duyarlı biçimde dönüştürmeyi hedefleyen kapsamlı bir yol haritası sunmaktadır (DSÖ, 2007). Söz konusu yaklaşım, yaşlı bireyleri sadece korunması gereken bir grup değil; üretken, katılımcı ve kent yaşamının aktif bir parçası olarak değerlendirmeyi ön plana çıkarmaktadır (Van Hoof vd., 2018).

Bu çalışma, yaşlılıkla birlikte artan yoksulluk riskini ve kentsel mekânlarda yaşlı bireylerin karşılaştığı dışlayıcı yapıları ele alarak, kentte yaşlanma olgusunun çok boyutlu bir

analizini sunmayı amaçlamaktadır. Böylece, yaşlı bireylerin kent yaşamındaki yerinin daha kapsayıcı bir perspektifle değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Yaşlılık ve Kentsel Yaşlanma

Gerontoloji ve geriatri alanlarında sürekli olarak kullanılan ancak çoğu zaman birbirine karıştırılan terimler; “yaşlanma”, “yaşlılık” ve “ihtiyarlık” olarak söyleyebiliriz. Bu terimler incelendiğinde, aralarındaki sınırların belli olmadığı ve kimi durumlarda yanlış biçimde birbirlerinin yerine kullanıldıkları görülmüştür. Nitekim cansız varlıklar için süreç içerisinde ortaya çıkan değişim “aşınma” veya “bozulma” olarak adlandırılırken, canlılar söz konusu olduğunda “yaşlanma” kavramı tercih edilmektedir. Bunun nedeni, yaşlanmanın yalnızca aşınma ve bozulma sürecini değil, aynı zamanda canlı organizmalarda var olan onarım ve yenilenme mekanizmalarını da kapsamaktadır. Bu bağlamda yaşlanma, her canlı için doğumla başlayıp ölümlle tamamlanan doğal bir sürece tekabül etmektedir. “Yaşlılık” ise, kelime anlamıyla, ileri yaşın etkilerinin görünür hâle geldiği durumdur. Biyolojik açıdan bakıldığında, üreme döneminin sona ermesinden yaşamın sonuna kadar devam eden değişim ve dönüşüm sürecini kapsamaktadır. Bu süreçte en dikkat çekici unsurlar, doğurganlığın azalması ve ölüm riskinin artmasıdır. “Yaşlanma” zamanın ilerleyişine bağlı genel bir süreci tanımlarken, “yaşlılık” yaşam döngüsünün belirli bir evresine tekabül etmektedir. İnsan dışındaki canlılarda yaşlılık, büyük ölçüde biyolojik ve fizyolojik değişimlerle sınırlıyken, insanlar söz konusu olduğunda bu sürece toplumsal ve kültürel boyutları da dâhil olmaktadır (Duyar, 2008).

Yaşlılık, sadece yaşın ilerlemesiyle tanımlanan biyolojik bir evre değil; toplumsal düzlemde kurgulanan ve var olan eşitsizlikleri besleyen güç ilişkilerinin de hem ürünü hem de yeniden üreticisidir. Yaş alma sürecinde beden yapısında ve işlevlerinde meydana gelen dönüşümler biyolojik yaşlanma kapsamında incelenirken, kronolojik yaşın ilerlemesine bağlı olarak organlarda ortaya çıkan değişimler ise fizyolojik yaşlanma olarak adlandırılmaktadır. Kronolojik yaşın ilerlemesine paralel olarak bireyin değişimlere uyum gösterme kapasitesinde meydana gelen farklılıklar, psikolojik yaşlanma kavramıyla açıklanmaktadır. Bu bağlamda, kişinin öğrenme, problem çözme, algılama gibi zihinsel becerileri ve uyum düzeyi önem taşımaktadır. Toplumsal düzlemde ise, belirli bir yaş grubuna dâhil bireylerden beklenen rol ve davranış kalıpları ile onlara atfedilen toplumsal değer, yaşlı bireylerin sosyal ağlardaki yerini belirler ve bu durum sosyolojik yaşlanma kapsamında ele alınmaktadır (Beğer & Yavuzer, 2012: 1; Köse & Erkan, 2014: 43). Dolayısıyla yaşlılık, cinsiyet, sınıf, ırk ve etnisite gibi toplumsal kategorilerle karşılıklı etkileşim içinde şekillenen, sosyal olarak inşa edilmiş bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Hockey & James, 1993; Krekula, 2007; Nikander, 2002).

Yaşlılık olgusu ve yaşlı bireylerin günlük yaşamlarına dair algı ve yorumlar, her toplumun kendi kültürel dokusu içinde farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Bu farklılık, yaşlılığın yalnızca bireysel bir süreç değil, aynı zamanda o toplumun değer yargıları, sosyal normları, kültürel dinamikleri ve sunduğu yaşam imkânlarıyla iç içe geçmiş bir deneyim olmasından kaynaklanmaktadır (Tufan, 2007: 26). Yaşlılık olgusu çoğunlukla biyolojik yönleriyle incelenmektedir; ancak yalnızca bu bakış açısı, sürecin tüm boyutlarını açıklamakta

yetersiz kalmaktadır. Yaşlanma süreci, biyolojik unsurların yanı sıra toplumsal yapı, ekonomik durum, psikolojik etkenler, ideolojik yaklaşımlar ve sosyolojik dinamiklerle birlikte şekillenmektedir. Tufan ve diğerleri (2017: 78) bu süreci şu şekilde değerlendirmektedir: “Ekonomik sistemlerde ve iş gücü piyasalarında yaşanan dönüşümler, sosyal güvenlik mekanizmalarının hem maddi hem de normatif sorunları, aile yapılarının ve toplumsal rollerin değişimi, bireylerin yaşam koşulları, geçmiş yaşam deneyimleri ve yaşam tarzlarındaki farklılıklar, toplumda yaşlanma süreci ve yaşlı bireylerin toplumsal konumunda meydana gelen değişiklikler, sosyal adaletsizlikler ve yaşam olanaklarındaki dengesizlikler, yaşlı bireylerin yaşam koşullarında giderek artan çeşitlilik ve bu durumu etkileyen yaş, cinsiyet, coğrafi bölge, çalışma yaşamı gibi birçok unsur birlikte ele alındığında yaşlanma ve yaşlılık sürecinin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu görülmektedir”.

Kent, toplumsal yapının sürekli bir değişim ve gelişim içinde olduğu; bireylerin barınma, ulaşım, çalışma, dinlenme ve sosyalleşme gibi temel gereksinimlerini karşıladığı; tarımsal faaliyetlerin oldukça sınırlı düzeyde kaldığı ve nüfusun kırsal alanlara kıyasla çok daha yoğun olduğu bir yerleşim biçimi olarak değerlendirilmektedir (Keleş, 2021: 75). Bu tür yerleşimler, genellikle birden fazla küçük komşuluk biriminin bir araya gelmesiyle oluşur ve kırsal yaşamdan farklı olarak daha karmaşık sosyal, ekonomik ve fiziksel yapıları içinde barındırmaktadır. Kapsamlı ve çok boyutlu bir yapıya sahip olan kent kavramı, bu niteliğinden ötürü farklı disiplinler tarafından çeşitli yönleriyle ele alınmış ve incelenmiştir. Genellikle kentlere dair en fazla vurgulanan unsur, demografik yapı, yani nüfusla ilişkili özelliklerdir. Kent üzerine çalışan bilim dalları ile coğrafya disiplini, kentleri; nüfus yoğunluğu ve büyüklük kriterlerine göre sınıflandırılan yerleşim alanları olarak tanımlamaktadır. Bu perspektiften yaklaşıldığında, kent; kendine has üretim tarzlarının geliştiği, belirli bir yerleşik yaşam kültürünü barındıran ve özgün toplumsal örgütlenme biçimleriyle şekillenmiş, geniş nüfuslu bir yerleşim modeli olarak karşımıza çıkmaktadır (Sencer, 1979: 4).

Her kentin kendine özgü bir siyasal düzeni, estetik ve kültürel yapısı ile ekonomik ilişkilerini şekillendirme biçimi bulunmaktadır. Bu özgün nitelikler, kentleri önceki yerleşim modellerinden ayıran temel farklar arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra, insanın doğayla kurduğu yerleşim temelli etkileşim biçimleri incelendiğinde, kentsel yaşamın daha önceki dönemlere kıyasla farklı ve daha ileri bir aşamayı temsil ettiği açıkça görülmektedir. Bu ilerleme, yalnızca fiziki mekânların dönüşümünü değil, aynı zamanda toplumsal yaşam biçimlerinin evrimini de yansıtmaktadır (Özer, 2004: 4). Kent kavramı, tarihsel bağlamda ele alındığında, zaman içinde önemli dönüşümler geçirdiği görülmektedir. İlk dönemlerde kentler, genellikle surlarla çevrili, savunmaya dayalı yapılar ve kale merkezli yerleşim alanları olarak tanımlanırken; günümüzde bu anlayış yerini, nüfus yoğunluğu, ekonomik yapı ve istihdam ilişkileri gibi sosyoekonomik ölçütlere bırakmıştır. Özellikle Sanayi Devrimi'yle birlikte kentlerin fiziksel yapılarında ve toplumsal işlevlerinde kayda değer değişiklikler yaşanmış; bu da kent olgusunun anlamının yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Bu doğrultuda kent, artık yalnızca bir yerleşim modeli değil; çok katmanlı sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel ilişkiler ağı olarak

değerlendirilmektedir. Kentin toplumsal boyutu sosyoloji, tarihsel gelişim süreci tarih, fiziksel ve mekânsal yönleri ise coğrafya tarafından incelenmektedir. Bununla birlikte kentlerin siyasal yapılanmaları, kültürel kimlikleri ve sanatsal üretimleri de farklı disiplinlerin inceleme konusu haline gelmiştir. Bu çok yönlü yapı, kentsel mekânların yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sosyal bilimler açısından da kapsamlı bir analiz alanı sunduğunu ortaya koymaktadır (Topal, 2004: 277).

Kent yaşamı, yaşlı bireyler üzerinde hem destekleyici hem de zorlayıcı etkiler yaratabilmektedir. Yaşlılık bakış açısından kent hayatına yaklaşıldığında, kentsel alanların bu nüfus grubu üzerinde farklı yönlerden etkili olduğu görülmektedir. Özellikle olumsuz yönlerden biri olarak, gençlerin şehir yaşamında iş gücü piyasasında daha aktif rol alması ve modern yaşam biçimlerinin değişmesiyle birlikte, yaşlı bireylerin sosyal çevrelerinden uzaklaşarak yalnızlık yaşaması mümkündür. Bu yalnızlık durumu, beraberinde bakım hizmetlerine duyulan ihtiyacı da artırmaktadır. Kentlerin fiziksel yapılarının ve sosyal alanlarının yaşlı bireylerin gereksinimlerine göre düzenlenmemiş olması, onların kamusal yaşama katılımını sınırlayan bir başka önemli sorundur. Bu farkındalık son yıllarda çeşitli girişimlerin ortaya çıkmasına yol açmış ve “yaşlı dostu şehirler” ya da “yaş dostu kentler” gibi projeler gündeme gelmiştir. Bu tür çalışmaların temel amacı, şehirlerin fiziksel ve sosyal çevrelerinin yaşlı bireylerin hareket kabiliyeti, güvenliği ve yaşam kalitesi göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmesidir. Nasıl ki fiziksel engelli bireylerin kent mekânlarını erişilebilir biçimde kullanabilmesi için özel düzenlemelere ihtiyaç duyuluyorsa, aynı şekilde yaşlı bireylerin de konut, ulaşım, sosyal alanlar ve hizmetlere erişim konusunda benzer şekilde desteklenmesi gerektiği anlayışı giderek yaygınlaşmaktadır. Bu bağlamda, yaşlı bireylerin şehir hayatına daha etkin şekilde katılabilmeleri için mekânsal ve sosyal düzenlemelerin yaşa duyarlı biçimde ele alınması önem kazanmaktadır (Taşkesen, 2017: 100).

Kentsel yaşamın yaşlı bireyler açısından sunduğu olumlu yönler ele alındığında, en başta gelen avantajlardan biri, kamu hizmetlerine daha rahat erişim imkânıdır. Kentlerdeki gelişmiş ulaşım sistemleri sayesinde sağlık kuruluşlarına, yaşlı bakım merkezlerine ve sosyal destek birimlerine ulaşmak kırsal bölgelere oranla çok daha kolaydır. Bu durum, yaşlı bireylerin günlük yaşam kalitesini doğrudan etkileyen önemli bir avantaj olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, şehirde yaşayan yaşlılar zaman zaman ev ortamında yalnızlık yaşayabilseler de, sosyal etkileşim ve katılım açısından daha fazla seçeneğe sahiptir. Kentsel alanlarda sunulan çeşitli kültürel ve sosyal etkinlikler, atölye çalışmaları, eğitim programları ve gönüllülük faaliyetleri, yaşlı bireylerin aktif bir şekilde toplumla bağ kurabilmelerine olanak sağlanılmaktadır. Ayrıca, kentlerde yaşam boyu öğrenme kültürünün daha yaygın olduğu ve bu tür programların kurumsal yapılar tarafından desteklendiği bilinmektedir. Bu durum, yaşlı bireylerin hem zihinsel gelişimlerini sürdürmelerine hem de toplumsal yaşamla olan bağlarını güçlendirmelerine katkı sağlamaktadır (Taşkesen, 2017: 100).

Kentsel Yaşamda Yaşlı Yoksulluğu

Günümüz modern toplumlarında yaşam süresinin uzaması, bireylerin daha uzun yıllar boyunca sosyal ve ekonomik sistemin bir parçası olmalarını gerektirse de, özellikle yaşlı bireyler açısından bu süreç beraberinde yeni ve özgün sorunları da getirmektedir. Yaş ilerledikçe birey, üretim sürecindeki aktif rolünden uzaklaşarak daha çok tüketici konumuna geçmekte; bu durum ekonomik bağımsızlıkta azalmaya ve yaşam standartlarında gerilemeye neden olmaktadır. Emeklilikle birlikte düzenli gelir kaynaklarının azalması yalnızca maddi değil, aynı zamanda sosyal statüde düşüş ve kimlik algısında değişim gibi etkiler de doğurmaktadır. Bir zamanlar toplumun aktif bir üyesi olarak kabul edilen birey, yaşlılık döneminde fiziksel gücünü ve zihinsel çevikliğini yavaş yavaş yitirirken; yalnızlaşma, dışlanma ve bağımlı hâle gelme gibi duygularla da baş etmek zorunda kalmaktadır. Sağlığın bozulması, hareket kabiliyetinin kısıtlanması ve sosyal etkileşimlerin azalması yaşlı bireyleri giderek daha kırılgan ve savunmasız bir duruma sürüklemektedir. Tüm bu unsurlar, bireyin yaşam kalitesini düşürmekte, onu temel ihtiyaçlara ulaşmakta zorlanan, sosyal yaşamdan uzaklaşmış ve destek mekanizmalarına bağımlı bir konuma itmektedir. Yaşlı bireyin yaşamında zamanla biriken çok boyutlu kayıplar, onu ekonomik açıdan kırılgan bir konuma sürükleyerek yoksullukla yüz yüze gelmesini neredeyse kaçınılmaz kılmaktadır (Özmete vd., 2012: 8-9).

Yaşlanmayla birlikte ortaya çıkan fizyolojik, biyolojik ve psikolojik değişimlerin yanı sıra, bireylerin toplumsal ve ekonomik gereksinimlerinde de önemli farklılıklar meydana gelmektedir. Bu dönüşümlerden biri de aktif çalışma hayatının sona erdiği emeklilik dönemine geçiştir. Bireylerin üretkenlik düzeyinde görülen azalma, özellikle sanayileşmiş toplumlarda yaşın toplumsal konum belirlemede temel bir unsur olarak öne çıkmasına neden olmaktadır. Yaşlı bireylerde emeklilik sonrası gelir düzeyindeki düşüş, yaşam maliyetlerindeki artış, paranın reel değerinin azalması ve yaşlanmayla birlikte sağlık sorunlarının artması, bireylerin ekonomik olarak daha kırılgan hâle gelmelerine sebep olmuştur. Ayrıca makineleşme ve hızlı nüfus artışıyla birlikte yaşanan istihdam daralması, yaşlı bireylerin iş gücü piyasasından dışlanmalarına neden olmakta ve bu durum yoksulluk riskini artırmaktadır. Yaşlı bireylerin karşılaştığı ekonomik güçlüklerin temel nedenlerinden biri de çalışma hayatında var olan yapısal eşitsizliklerdir. İşverenler, genellikle yaşlı bireyleri verimsizlik, düşük performans ya da teknolojik yeterlilik eksikliği gerekçeleriyle tercih etmemekte; bu da onların işgücüne katılımını büyük ölçüde engellemektedir. Özellikle kadınlar açısından bu durum daha da belirgindir. Kırsal kesimlerde çoğunlukla “ücretsiz aile işçisi” olarak çalışan kadınlar, kent yaşamında ise sosyal güvenceden yoksun, düşük nitelikli iş alanlarına yönelmek zorunda kalmaktadır. Kente göç eden ya da kentte yaşlanmış kadınlar, çoğunlukla iş piyasasında talep edilen becerilere sahip olmadıkları için iş bulmakta zorlanmakta; bu nedenle genellikle ev içinde torun bakıcılığı gibi karşılıksız emek biçimlerine yönelmektedirler. Bununla birlikte, temizlik, çocuk bakımı gibi sosyal güvencesiz ve düzensiz işlerde çalışmak zorunda kalan yaşlı kadınlar, yaşlılıkla birlikte gelen sağlık sorunlarıyla daha da derinleşen bir yoksulluk içinde yaşamlarını sürdürmektedirler (Karadeniz & Öztepe, 2013: 92).

Yaşlı nüfustaki artış, kent yaşamında da kendini göstermiş; şehirlerde yaşayan yaşlı bireylerin sayısı giderek çoğalmıştır (Tamkoç & Bilgin, 2020: 214). Kentler, ekonomik

üretim büyük bölümünü gerçekleştiren merkezler olarak kalkınmanın temel dinamiklerinden birini oluşturmaktadır. Gayri safi yurt içi hasılanın yaklaşık %70'inin kentlerde üretiliyor olması, bu alanların ekonomik canlılık açısından ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Barındırdığı iş olanakları, ekonomik fırsatlar ve daha nitelikli yaşam koşulları nedeniyle kentler, sürekli göç almakta; bu durum da nüfusun giderek şehir merkezlerinde yoğunlaşmasına yol açmaktadır (Dinçer, 2016: 76).

Kentleşme sürecin hız kazanması, bazı yapısal sorunları da beraberinde getirmektedir. Her ne kadar yeni konutlar barınma sorununa çözüm üretse de, bu konutların çoğu iş merkezlerinden uzak alanlara inşa edildiğinden, ulaşım süreleri uzamakta; bu da toplu taşıma ve özel araç kullanımında ciddi artışlara neden olmaktadır. Artan araç sayısı, yol ve otopark gibi altyapı ihtiyaçlarını büyütürken, kentlerin fiziksel olarak yayılmasına neden olmaktadır. Plansız büyüme, hava kirliliği ve artan yaşam maliyetleri gibi çevresel ve ekonomik sorunlara yol açarken, kamusal alanların ve yeşil bölgelerin azalması kent yaşamının niteliğini düşürmektedir. Bununla birlikte, toplumsal ilişkilerin zayıflaması; bireyler arasında aidiyet duygusunun azalması, ayrımcılık ve suç oranlarında artış gibi sosyal sorunları da derinleştirmektedir (Dinçer, 2016: 76).

Küresel ekonomiye entegre olma gayretinde olan toplumlarda, finansal büyümeyi merkeze alan ve piyasa odaklı kentleşme modelleri giderek daha fazla yaygınlık kazanmaktadır. Bu durum, kent üzerinde söz ve hak sahibi olma açısından yurttaşların özellikle de kırılgan grupların (engelliler, yaşlı bireyler ve çocukların) sistemli biçimde dışlanmasına yol açmaktadır. Karar alma mekanizmalarından uzak tutulan bu gruplar, sosyal adalet ve kapsayıcılıktan yoksun, eşitsiz kentsel alanlarda yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmaktadır (İçli, 2017: 70).

Türkiye'de kırsal alanlara kıyasla şehirlerdeki nüfus artışı daha belirgindir. Yaşlı kesimin büyük çoğunluğu ise kentlerde ikamet etmektedir. İç göç hareketlerinin başladığı ilk dönemlerde genç nüfus kentlere yönelmişken, yaşlı bireyler başlangıçta kırsal bölgelerde kalmayı tercih etmişlerdir. Ancak zamanla yaşlılar da kırsaldan kentlere göç etme eğilimi göstermiştir. Bu süreçte zincirleme göç olgusu etkili olmuş; yani göç, daha önce göç etmiş olan aile üyeleri ve akrabaların ardından gerçekleşmiştir (Aksürmeli Tekten, 2017: 705). 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'de kırsal nüfusta bir gerileme gözlemlenmeye başlamış, özellikle son 20 yılda kırsal kesimdeki istihdam olanaklarının ve geçim yollarının daralmasıyla bu azalma daha da hız kazanmıştır. Bu süreçte sadece çalışma yaşındaki bireyler değil, yaşlı nüfus da kentlere yönelmiş ve kentsel alanlara göç eden toplulukların bir parçası haline gelmiştir (Danış, 2023: 17).

Yaşlanma, insan yaşamının doğal ve kaçınılmaz bir süreci olduğundan, bu dönemde karşılaşılan güçlüklerin üstesinden gelinmesi için ilgili kurumlarla ortak çözümler geliştirmek, bireysel olduğu kadar toplumsal bir sorumluluk olarak karşımıza çıkmaktadır (Taşçı, 2010: 183). Yaşlıların yaşam kalitesinin artırılması ve refahlarının güvence altına alınması, yalnızca devletin değil; bireylerin ve toplumun da ortak sorumluluğudur. Bu bağlamda, devletin kurumsal yapısıyla gerekli sosyal politikaları üretmesi kadar, bireylerin de aktif birer özne olarak bu sürece dâhil olması, yaşlılık döneminin destekleyici bir

çerçevede geçirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Taşcı & Görgün Baran, 2023: 36).

Yaşlı bireylerin yaşamlarının son evrelerinde maddi yoksunluk içinde geçirmeleri ve kentle kurdukları bağın zayıflaması, özellikle de barınma hakkından yoksun kalmaları, günümüzün en yakıcı ve öncelikli sosyal sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür temel ihtiyaçlara erişemeyen bireyler, diğer yaşamsal güçlükleri de katlanarak ve daha yoğun şekilde yaşamaktadır. Yaşlı bireylerin hem sağlıklı hem de toplumda aktif bir şekilde yaşlanabilmeleri için, yaşam kalitelerinin artırılması ve temel gereksinimlerinin karşılanması büyük önem taşımaktadır. Bu hedeflere ulaşabilmenin yolu ise, yaşlılıkta yoksullukla etkin biçimde mücadele edilmesinden geçmektedir (Kesgin, 2023: 7-8).

Yaşlılar Üzerinden Mekânsal Dışlanma Pratikleri

Küreselleşmenin etkisinin giderek arttığı günümüzde, gerontoloji disiplini (özellikle çevresel ve eleştirel gerontoloji yaklaşımlar) yaşlı bireylerin maruz kaldığı dışlanma biçimlerini, bu dışlanmanın yaşamın ileri dönemlerinde mekânsal ve toplumsal düzeyde yarattığı etkilerle birlikte ele almaya yönelmiştir. Yaşlı bireyler açısından mekânsal dışlanma, yalnızca kent yaşamında sunulan hizmetlerin ve kaynakların yetersizliğini değil, aynı zamanda bu hizmetlere erişimle ilişkili hak kayıplarını da kapsamaktadır. Kent nüfusunun genelinde, şehirdeki olanaklara erişim görece daha kolayken, yaşlı bireyler bu kaynaklara ulaşamadıkları için sosyal yaşama tam anlamıyla katılamamakta; kimi zaman sınırlı ölçüde dâhil olmakta, kimi zaman ise tamamen dışarıda bırakılmaktadırlar. Bu durum, kent yaşamının gerekliliklerine erişemeyen yaşlı bireylerin hem fiziksel mekânda hem de toplumsal ilişkiler düzleminde giderek daha fazla dışlanmasına ve marjinalleşmesine neden olmaktadır (Wanka vd., 2018). Kent ortamları, çoğu zaman yaşlı bireylerin haklarını koruma ve güçlendirme konusunda yetersiz kalmakta; ilerleyen yaşla birlikte yaşlılara yönelik fiziksel, toplumsal, ekonomik ve kültürel düzeyde sistemli dışlayıcı tutumlara zemin hazırlamaktadır (Jones vd., 2016). Bu nedenle, yaşlıların kent yaşamından dışlanması; fiziksel engellerden sosyo-ekonomik adaletsizliklere ve kültürel etkenlere kadar uzanan çok yönlü bir sorun olup mekânsal dışlanmayı fiziksel dışlanma, sosyal dışlanma ve ekonomik dışlanma şeklinde ele alınacaktır.

Fiziksel Dışlanma: Kent yaşamında yaşlı bireylerin karşılaştığı zorluklar; erişilemeyen hizmet ve alanlardan, uygun konut seçeneklerinin yetersizliğine, düzensiz sokak altyapısından, toplu taşıma sistemlerinin eksikliklerine ve taşıt trafiğine tanınan önceliğe kadar birçok etmeden kaynaklanmaktadır. Bu sorunlar, yaşlı bireylerin kent içindeki hareket serbestliğini kısıtlamakta ve günlük yaşamlarını doğrudan etkilemektedir. Fiziksel mekânsal dışlanma çerçevesinde, şehirlerin fiziksel donatıları bu bağlamda ele alınmakta; düzgün olmayan kaldırımlar, yetersiz aydınlatma sistemleri, kamuya açık ya da özel binalarda rampaların ve asansörlerin bulunmaması, sınırlı toplu taşıma erişimi, yoğun araç trafiği, yayalara yeterince öncelik verilmemesi ve dinlenme alanlarının (örneğin umumi tuvaletler, parklar ve bahçeler) eksikliği gibi unsurlar öne çıkmaktadır. Fiziksel çevre koşulları, tüm kentliler için önemli olsa da, özellikle fiziksel desteğe ve sosyal yardıma daha çok ihtiyaç duyan yaşlı bireyler üzerinde daha güçlü bir etkiye sahiptir. Yaş

ilerledikçe çevresel değişimlere karşı duyarlılık artmakta, bu da kent yaşamındaki tehlike ve risklerin yaşlıları diğer yaş gruplarına göre daha savunmasız bir konuma itmesine neden olmaktadır. Birçok şehirde yaşanan “yaşlıların yaya güvenliği” sorunu, fiziksel mekân tasarımının yaşlı bireylerin yaşam kalitesi üzerindeki belirleyici rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Bu çerçevede New York’ta gerçekleştirilen bir araştırmaya göre (2008), kent nüfusunun yalnızca %13’ünü oluşturan 65 yaş ve üzeri bireyler, yaya ölümlerinin %33’lük bir kısmını teşkil etmektedir.

Aynı şekilde, Dublin’de gerçekleştirilen bir araştırma (Romero-Ortuno vd., 2009), kent içi kavşaklarda belirlenen yaya geçiş sürelerinin, özellikle fiziksel kapasitesi sınırlı yaşlı bireyler için ciddi bir güvenlik riski oluşturduğunu ortaya koymuştur. Çalışmada, karşıdan karşıya geçiş için tanınan standart sürenin, yaşlı yayaların güvenli geçişini sağlamak açısından yetersiz olduğu vurgulanmaktadır. Kent ortamlarında yürütülen çalışmalar, yaşadıkları fiziksel çevreyi olumsuz olarak değerlendiren yaşlı bireylerin, çevresini olumlu algılayanlara kıyasla daha fazla yalnızlık hissine kapıldığını ve bu durumun hem fiziksel hem de sosyal alanlardan dışlanmalarına neden olduğunu göstermektedir (Buffel vd., 2012). Sonuç olarak, bu değerlendirmeler göstermektedir ki yetersiz ve uygun olmayan fiziksel mekân düzenlemeleri, yaşlı bireylerin hem hareket özgürlüğünü hem de bağımsızlığını sınırlandırmakta; bu da onların kentsel yaşama tam anlamıyla katılım göstermelerini engellemektedir.

Sosyal Dışlanma: Yaşlı bireylerin toplumsal yaşamdan dışlanması, sürekli değişen ve ilişkilerle şekillenen bir süreçtir. Bu süreç, zaman ve mekânla paralel olarak farklılık gösterir. Her toplumun kendine has tarihi, kültürel yapıları ve kurumsal düzenleri, kaynaklara erişimi etkiler ve bu da sosyal dışlanmanın boyutunun toplumlar arasında farklılıklar arz etmesine neden olur (Drilling vd., 2021). Kentsel alanlarda sunulan kaynaklar, yaşlı bireyler için yaşamlarının pek çok yönünü zenginleştirecek fırsatlar yaratmaktadır. Yaşlılık döneminde yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla müzeler, kütüphaneler, kafeler, küçük dükkânlar, parklar ve ortak kullanım alanları gibi "fırsat yapıları", yaşlıların sosyal yaşantıya katılımını artıran önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bu mekânlar, yaşlıların çevreleriyle özdeşleşmelerini sağlayarak, güçlü sosyal bağlar kurmalarına olanak tanımaktadır (Buffel vd., 2012). Değişen sosyal bağlantılar, sosyal destek ağlarının zayıflaması, kentsel mekânların güvensizliği, ayrımcılık, yalnızlık ve dışlanma deneyimleri, yaşlı bireylerin toplumsal uyumunu olumsuz etkileyen önemli faktörlerdir. Özellikle suç oranlarının yüksek ve nüfusun yoğun olduğu güvensiz kentsel alanlar, yaşlıların çevrelerinden yabancılaşmalarına, yalnızlık ve izolasyon hissiyatı yaşamalarına neden olmaktadır. Sınırlı sosyal etkileşim ve katılım fırsatları, dışlanma duygusunu derinleştirerek, yaşam kalitelerinin düşmesine yol açmaktadır.

Ekonomik Dışlanma: Bu kavram, yaşlı bireylerin kentsel alanlarda karşılaştıkları ekonomik sınırlamaları ve eşitsizlikleri açıklar. Bu durum, temel hizmet ve imkânlara erişimlerini kısıtlamakta ve şehir hayatının yüksek maliyeti, yaşlıların yaşadığı zorlukları artırmaktadır. Özellikle düşük gelirli, kayıtdışı işlerde çalışan ya da düzenli bir geliri olmayan yaşlılar, ekonomik sıkıntılardan daha fazla etkilenmektedir. Yükselen yaşam

maliyetleri, yetersiz emekli maaşları ve sınırlı istihdam fırsatları, yaşlıların finansal zorluklar yaşamasına ve toplumsal hayattan dışlanmalarına yol açmaktadır. Ekonomik dışlanma, yaşlıların günlük yaşam faaliyetlerini sürdürebilmeleri için gerekli olan pek çok alanda kısıtlamalar yaratmaktadır. Bu alanlar arasında sağlık hizmetleri, barınma, ulaşım ve dinlenme gibi ihtiyaçlar yer almaktadır. Finansal engeller nedeniyle bu temel hizmetlere erişim sağlayamayan yaşlılar, kentsel ortamlarda çok boyutlu dışlanma süreçleriyle karşı karşıya kalmaktadır (Carr vd., 2022). Lamprini (2016) çalışmasında yaşlı bireylerin finansal durumlarının, yaşam kalitelerini şekillendiren önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. Birkaç yıl önce, emeklilik gelirlerinin onlara en azından aile bağımlılığından kurtulma imkânı sunduğu ifade edilse de, günümüzde bu durumun değiştiğini açıklamaktadır. Yetersiz emekli maaşlarına sahip yaşlıların, yoksulluk içinde yaşam mücadelesi verdiklerini ve temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektiklerini dile getirmektedir. Ekonomik zorluklar, yaşlıların toplumsal hayata katılımlarını engelleyerek, giderek büyüyen bir tehdit haline gelmektedir.

Yaşlıların Kentte Sosyal İzolasyonu ve Yalnızlık

Sosyal izolasyon ve yalnızlık, yaşlılık döneminde sıkça karşılaşılan ve uzun süredir bu yaşam evresiyle ilişkilendirilen temel sorunlar arasında yer almaktadır. Toplumların yaşlanmasıyla birlikte, bu iki olgunun etkilerinin daha belirgin hale gelmesi ve sosyal politika açısından daha fazla kaygı yaratması beklenmektedir (Wenger vd., 1996: 333). Her ne kadar sosyal izolasyon ve yalnızlık zaman zaman birbirinin yerine kullanılsa da, bu kavramlar farklı içeriklere sahiptir. Sosyal izolasyon, bireyin sosyal çevresiyle minimum düzeyde ilişki kurduğu ya da toplumsal yaşama düşük katılım gösterdiği ölçülebilir, nesnel bir durumu tanımlanmaktadır. Buna karşılık yalnızlık, bireyin sahip olduğu sosyal ilişkileri niteliksel ya da niceliksel olarak yetersiz görmesiyle oluşan, daha çok kişisel algıya dayanan öznel bir deneyimdir. Yalnızlık, bireyin sosyal çevresinin genişliğiyle doğrudan bağlantılı olmayabilir; güçlü sosyal ilişkileri olan bir kişi kendini yalnız hissedebileceği gibi, sınırlı sosyal etkileşime sahip biri de yalnızlık duygusu yaşamayabilir (Grenade & Boldy, 2008: 469).

Sosyal izolasyon ve yalnızlık, yaşam döngüsü boyunca farklı biçimlerde deneyimlenebilse de, bu olguların yaşlılık döneminde birey üzerinde daha belirgin ve derin etkiler yarattığı görülmektedir. Bu dönemde, eşin kaybı, çalışma hayatının sona ermesiyle birlikte emekliliğe geçiş, tek başına yaşama olasılığının artması (Seyfzadeh ve diğ., 2019: 365) ve yaşla birlikte çoğalan sağlık problemleri gibi etkenler, yaşlı bireylerin sosyal çevrelerinden kopma riskini artırmakta ve yalnızlık hissini derinleştirebilmektedir (Grenade & Boldy, 2008: 468). Sosyal izolasyon ve yalnızlık riskini artıran faktörlerin etkisi, yaşlı bireylerin kırsal ya da kentsel alanlarda yaşamalarına bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Bu doğrultuda, Havens ve arkadaşları tarafından yürütülen bir çalışmada, yaşlı bireylerde sosyal izolasyon ve yalnızlığı etkileyen unsurlar, kırsal ve kentsel bağlamda karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır (Havens vd., 2004: 135-137). Araştırma bulgularına göre, kırsal bölgelerde yaşayan yaşlıların sosyal izolasyonla karşı karşıya kalmasında öne çıkan başlıca etkenler arasında yalnız yaşamak, akraba ve yakınlarından fiziksel olarak uzak olmak, yaşam

memnuniyetinin düşük olması, zihinsel işlevlerde gerileme ve birden fazla işlevsel sağlık sorununun bulunması yer almaktadır. Öte yandan, kentte yaşayan yaşlılar açısından izolasyonu belirleyen en önemli faktörler arasında 85 yaşın üzerinde olmak, yalnız yaşamak ve üç ya da daha fazla sağlık problemiyle yaşamak öne çıkmaktadır. Yalnızlık duygusuna neden olan faktörler de benzer biçimde mekâna göre çeşitlilik göstermektedir. Kırsal alandaki yaşlı bireylerin yalnızlık deneyimlerinde; ekonomik belirsizlik beklentisi, tek başına yaşama durumu, toplumsal saygı görmeme algısı, yaşamdan duyulan memnuniyetin düşük olması ve dört ya da daha fazla kronik hastalıkla yaşamak etkili olurken; kentte yaşayan yaşlı bireylerde eş kaybı ya da eşten ayrılma ile çoklu kronik rahatsızlıklar ön plana çıkmaktadır.

Özellikle yalnızlık olgusuna odaklanan ve kırsal-kentsel bağlamda karşılaştırma yapan araştırmalar sınırlı olmakla birlikte, mevcut çalışmalar kentleşme düzeyinin bireylerin yalnızlık hissi üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Broese van Groenou ve arkadaşlarının Hollanda'da gerçekleştirdiği araştırma, yaşlı bireylerin yalnızlık düzeylerini kırsal ve kentsel yaşam alanlarına göre değerlendirmiştir (Broese Van Groenou vd., 1999: 235-242). Araştırmanın bulguları, kentleşme oranı yükseldikçe yaşlı bireylerin yalnızlık düzeylerinde de artış görüldüğünü göstermektedir. Daha düşük kentleşmeye sahip kırsal bölgelerde yaşayan yaşlı bireyler, genel olarak daha az yalnızlık hissederken; kentleşmenin yoğun olduğu büyük şehirlerde yaşayanlar bu duyguyu daha yoğun yaşamaktadır. Özellikle yaşlı nüfusun seyrek olduğu kentsel mahallelerde yaşamak, bireylerin yalnızlık hissini derinleştiren bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Nzabona ve arkadaşlarının Uganda'da yürüttükleri araştırma da, kentsel alanlarda yaşayan yaşlı bireylerin, kırsal bölgelerde yaşayanlara oranla yalnızlık sorununu yaklaşık iki kat daha yoğun şekilde deneyimlediklerini ortaya koymaktadır (Nzabona vd., 2015). Bu bulgu, kentlerde yaşlı bireylerin birbirlerini tanımakta güçlük çekmeleri ve kentsel yaşamın bireyselliğe dayalı yapısı ile ilişkilendirilmektedir. Her ne kadar kentte yalnızlık oranları daha yüksek görünse de, kırsal kesimde yaşayan bazı yaşlı bireylerin de yalnızlık yaşadığı saptanmıştır. Bu bireyler, yaşadıkları yalnızlığı kırsal çevrenin sunduğu sınırlı sosyal etkileşim ve hizmet olanaklarıyla açıklarken; kentsel ortamların, bireylerin zaman geçirmesini ve sosyalleşmesini kolaylaştıran televizyon, radyo gibi medya araçlarına ve çeşitli sosyal hizmetlere erişim sağlaması açısından daha avantajlı olduğunu ifade etmişlerdir.

Kentsel Planlama ve Yaşlı Dostu Kent Yaklaşımı

Yaşlı bireylerin kent yaşamına daha aktif katılımını desteklemek amacıyla, toplu taşıma araçlarına erişimlerinin kolaylaştırılması, güvenli ve yürünebilir yolların inşa edilmesi, ayrıca uygun noktalarda yeterli sayıda dinlenme alanı (örneğin oturma alanları ve banklar) sağlanması gibi basit altyapı düzenlemeleri büyük önem taşımaktadır. Kentsel planlama süreçlerinde yaşlı nüfus, toplumun geri kalanından ayrı ya da ikincil düzeyde bir grup olarak değerlendirilmemelidir. Aksine, şehirlerin tüm kuşakların bir arada etkileşim kurabileceği, sosyal ilişkileri güçlendiren ve aidiyet hissini pekiştiren ortak yaşam alanları olarak tasarlanması gerekmektedir. Kentsel yaşlanma, sağlık ve sosyal bilimler alanında

giderek daha fazla ilgi gören, henüz gelişme aşamasında olan disiplinlerarası bir çalışma konusudur. Bu alan, hem bireylerin yaşlanma süreciyle hem de kentlerin demografik yapısının yaşa bağlı dönüşümüyle ilgilenir. Kentsel yaşlanma bağlamında öne çıkan iki temel soru bulunmaktadır. Birincisi, "Bir kenti gerçekten yaşlı bireyler için elverişli, yani yaş dostu kılan özellikler nelerdir?" sorusudur. İkinci soru ise, "Aynı kentte yaşayan bazı yaşlı bireyler görece daha konforlu ve aktif bir yaşam sürdürebilirken, diğerleri hangi çevresel, sosyal veya ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır?" şeklinde ifade edilebilir (Van Hoof vd., 2018).

Dünya genelinde nüfusun hızla yaşlanması, yaşlılık olgusunu yalnızca bireysel bir süreç olmaktan çıkararak toplumsal bir mesele haline getirmiştir. Bu demografik dönüşüm, özellikle sosyal bilimlerde başta olmak üzere çok sayıda disiplinin ilgisini çekmiş ve yaşlılık konusu giderek daha fazla araştırma alanı içinde yer almaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler ve benzeri uluslararası kuruluşlar, yaşlı nüfusun toplum içindeki oranının artmasına paralel olarak, bu bireylerin ekonomik ve sosyal yaşama etkin katılımı ile yaşadıkları kentlerde nasıl daha güvenli, erişilebilir ve yaşam kalitesi yüksek ortamlar sunulabileceğini tartışmaya açmıştır (Zengin Taş vd., 2023, s. 73).

Bu alandaki teorik ve pratik boşlukları doldurmayı amaçlayan pek çok girişim hayata geçirilmiş olsa da, bunlar arasında en kapsamlı ve yaygın biçimde kabul gören örnek, Dünya Sağlık Örgütü'nün 2007 yılında başlattığı "Yaşlı Dostu Kentler" inisiyatifidir (DSÖ, 2007). Bu program, yaşlı bireylerin fiziksel, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına duyarlı, güvenli, ulaşılabilir ve yaşam kalitesini artırıcı kent ortamlarının oluşturulmasını temel hedef olarak benimsemektedir. Toplumun yaşlanan kesiminin, yaşadıkları fiziksel ve sosyal çevreye dair memnuniyet düzeyleri ile bu koşulların nasıl değerlendirileceği ve geliştirileceği soruları, günümüzde şehir planlamacıları ve karar alıcılar için giderek daha öncelikli hale gelmektedir. Bu yönelimin temelinde, yaşlı nüfusun hem kırsal hem de kentsel alanlarda hızla artması ve buna bağlı olarak yaşa duyarlı, kapsayıcı yerleşim alanlarının tasarlanmasına duyulan ihtiyaç yer almaktadır. Ancak, bu dönüşümün sağlıklı bir biçimde yönlendirilmesini sağlayacak kapsamlı ve bütüncül kuramsal yaklaşımların eksikliği, kentsel planlama uygulamalarında önemli bir boşluk yaratmakta ve yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmaya yönelik politikaların etkinliğini sınırlamaktadır (Plouffe & Kalache, 2010).

Yaşlı dostu kent yaklaşımı, yaşlı bireylerin toplumsal yaşamda yalnızca hizmet alan konumunda görülmelerine karşı çıkarak, onları üretken, katılımcı ve topluma değer katan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Bu anlayış, yaşlanma olgusuna dair daha kapsamlı ve derinlemesine bir perspektifin hem kamu politikalarına hem de toplumsal söylemlere yansıtılmasını amaçlanmaktadır. Böylece yaşlı bireylerin sosyal hayata aktif biçimde katılımını desteklerken, onların ihtiyaçlarının çok yönlü biçimde değerlendirilmesini ve çözüm süreçlerine dâhil edilmesini savunur (DSÖ, 2007).

Yaşlı dostu şehircilik, yaşlı bireylerin hem fiziksel hem de sosyal açıdan aktif, bağımsız ve kaliteli bir yaşam sürdürebilmelerini destekleyen; güvenli, temiz ve erişilebilir yaşam

alanlarının oluşturulmasını hedefleyen bir kentleşme anlayışıdır. Bu çerçevede Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), yerel yönetimlerin ve şehirlerin yaşlı dostu uygulamalar konusundaki mevcut durumlarını analiz edebilmeleri için sekiz temel başlık altında kriterler sunan “Yaş Dostu Kent Özellikleri Kontrol Listesi”ni geliştirmiştir (DSÖ, 2007). Bu rehber, yaşlı bireylerin gündelik yaşamlarını kolaylaştıracak çevresel ve toplumsal iyileştirmelerin planlanması ve uygulanmasında yol gösterici bir araç niteliğindedir. Listede yer alan alanlar; kamusal açık alanlar ve yapılar, ulaşım altyapısı, konut olanakları, sosyal hayata katılım, toplumsal dâhil olma ve saygı görme, vatandaşlık hakları ve ekonomik yaşama katılım, bilgiye ulaşım ve iletişim imkânları ile toplum temelli destek ve sağlık hizmetleri gibi başlıklardan oluşmaktadır. Bu kategoriler, yaşlı bireylerin sosyal hayata entegre bir şekilde katılımını güçlendirmeyi, bağımsız yaşam becerilerini korumayı ve genel yaşam kalitesini artırmayı hedeflemektedir (Zengin Taş vd., 2023: 73).

Kentlerdeki yaşlı nüfusun artışı, şehirlerin yaşlıların ihtiyaçlarına duyarlı ve yaşamlarını kolaylaştıran mekânlar haline gelmesini zorunlu kılmıştır. Bu doğrultuda, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 2007 yılında, yaşlı dostu şehirlerin temel niteliklerini ortaya koyan “Küresel Yaşlı Dostu Şehirler Kılavuzu”nu yayımlamıştır. Bu belge, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmak ve şehirlerin bu doğrultuda gelişimini sağlamak için uluslararası standartlar sunmuştur. 2010 yılında ise, bu anlayışın küresel çapta yaygınlaşmasını desteklemek ve uygulamalar arasında iş birliği oluşturmak amacıyla “Yaş Dostu Şehirler Küresel Ağı” kurulmuştur. Bu ağ sayesinde, dünya genelinde birçok şehir, yaşlanmakta olan nüfuslarına uygun politikalar geliştirmeye ve yaşlıların kent yaşamına tam katılımını sağlamaya yönelik adımlar atmaktadır (Caner Can vd., 2013). Yaşlı dostu şehirler olmak, günümüzde sadece bir prestij göstergesi değil, aynı zamanda bir kalkınma ölçütü olarak kabul edilmektedir. Bu gelişme, ülkelerin yaşlılara yönelik kent politikalarına yaklaşımını hızla olumlu yönde değiştirmiştir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından kurulan Yaş Dostu Şehirler ve Topluluklar Küresel Ağı, hâlihazırda 51 ülke sınırları içinde 1445’ten fazla şehir ve topluluğu kapsamaktadır ve yaklaşık 300 milyon insanın yaşamını etkilemektedir. Bu ağ, daha fazla yaşlı dostu yaşam alanı oluşturulmasını teşvik ederek, küresel çapta yaşlıların yaşam kalitesini yükseltmeyi hedeflemektedir (DSÖ, 2023).

Sonuç

Bu çalışma, kent yaşamında yaşlanma olgusunu yaşlı yoksulluğu ve mekânsal dışlanma bağlamında ele alarak, yaşlı bireylerin günümüz toplumlarında karşılaştıkları çok yönlü sorunları incelemiştir. Elde edilen bulgular, yaşlanmanın yalnızca biyolojik bir süreçle sınırlı kalmadığını; toplumsal, ekonomik ve mekânsal etkenlerle şekillenen karmaşık bir deneyim olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye’de ve dünyada giderek artan yaşlı nüfus, özellikle kentlerde sosyal politika üretimi ve kentsel planlama yaklaşımlarında yeni düzenleme ve uyarlamaları zorunlu kılmaktadır.

Kentlerde yaşayan yaşlı bireyler açısından yoksulluk, yalnızca maddi olanakların kısıtlılığı ile açıklanabilecek bir durum değildir. Düşük düzeydeki emekli gelirleri, güvencesiz

istihdam geçmişi, artan yaşam giderleri ve sosyal destek ağlarının yetersizliği, yaşlı nüfusun ekonomik kırılganlığını derinleştirmektedir (Karadeniz & Öztepe, 2013; Özmete vd., 2012). Bununla birlikte yoksulluk, sadece ekonomik değil; aynı zamanda toplumsal dışlanma, statü kaybı ve bağımlı hâle gelme gibi duygusal ve sosyal sonuçlar da doğurmaktadır. Özellikle yaşlı kadınlar, yaşamları boyunca maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin etkilerini ileri yaşlarda daha belirgin şekilde deneyimlemektedir. Güvencesiz işlerde çalışmaları ya da ev içinde karşılığı ödenmeyen emek üretmeleri, onları yaşlılık döneminde çok daha derin bir yoksulluk döngüsüne sürüklemektedir (Aksürmeli Tekten, 2017).

Mekânsal dışlanma, yaşlı bireylerin kent yaşamında sahip olmaları gereken temel hak ve hizmetlere erişimini kısıtlayan başlıca unsurlardan biridir. Ulaşımında karşılaşılan güçlükler, sağlıklı veya yetersiz konut koşulları, kamusal alanların yaşlıların ihtiyaçlarını gözetmeyen biçimde tasarlanması, erişilebilir olmayan kaldırımlar, toplu taşımanın yetersizliği ve yükselen kentsel yaşam maliyetleri, yaşlı bireylerin hem fiziksel hem de sosyal hayattan geri çekilmelerine yol açmaktadır (Buffel vd., 2012; Wanka vd., 2018). Bu durum yalnızca günlük yaşam pratiklerini sekteye uğratmakla kalmamakta, aynı zamanda toplumsal aidiyet hissini de zayıflatmaktadır. Kentsel mekânın sunduğu sosyal ve kültürel olanaklara erişemeyen yaşlı bireyler, zamanla sosyal izolasyon ve yalnızlık riskiyle daha yoğun biçimde karşı karşıya kalmaktadır (Grenade & Boldy, 2008; Nzabona vd., 2015).

Bu çerçevede, yaşlı bireylerin kent yaşamına tam ve etkin katılımını mümkün kılacak bütüncül politikaların geliştirilmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir. Öncelikli olarak, sosyal politika mekanizmalarının yaşlı nüfusu kapsayıcı, adil ve eşitlikçi bir temelde yeniden tasarlanması önem arz etmektedir. Emeklilik sistemlerinin güçlendirilmesi, sosyal yardımların yoksulluğu ortadan kaldıracak düzeye ulaştırılması ve özellikle kadın yaşlıları gözetilen düzenlemelerin hayata geçirilmesi, ekonomik kırılganlığın azaltılması açısından kritik bir rol üstlenmektedir (Kesgin, 2023). Buna ek olarak, kentsel planlama süreçlerinde “yaş dostu kent” yaklaşımının benimsenmesi, günümüz kentleşme dinamikleri açısından yaşamsal bir ihtiyaçtır. Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ, 2007) ortaya koyduğu ölçütler doğrultusunda kentlerin erişilebilir, güvenli ve kapsayıcı şekilde düzenlenmesi, yaşlı bireylerin bağımsız yaşam becerilerini korumalarına katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte, yaş dostu kent modeli yalnızca yaşlılara yönelik mekânsal ve sosyal düzenlemeleri değil; aynı zamanda farklı kuşakların bir arada yaşayabileceği, etkileşim kurabileceği ve toplumsal dayanışmayı güçlendirecek kapsayıcı bir toplumsal yapıyı da teşvik etmektedir (Zengin Taş vd., 2023).

Yaşlıların toplumsal yaşamda yalnızca hizmet alan pasif bireyler değil, aynı zamanda üretken, deneyimlerini paylaşan ve karar süreçlerine katılan aktörler olarak görülmesi, yaşlanmaya dair toplumsal algının dönüşümünü sağlayacaktır. Böyle bir bakış açısı, yaşlıların dışlanmasını değil; aksine onların bilgi, birikim ve yaşam deneyimlerinin toplumsal yaşamın değerli bir unsuru olarak değerlendirilmesini mümkün kılacaktır (Van Hoof vd., 2018). Sonuç olarak, yaşlı yoksulluğu ve mekânsal dışlanma olguları bireysel

sorunlarla sınırlı kalmamakta; toplumsal adalet, sosyal dayanışma ve kapsayıcı kentleşme ilkeleriyle doğrudan bağlantılı yapısal meseleler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, yaşlı bireylerin onurlu, güvenli ve aktif bir yaşam sürebilmeleri için sosyal politika alanında daha kapsayıcı düzenlemelere gidilmesi, mekânsal planlamaların yaşa duyarlı biçimde yeniden tasarlanması ve toplumsal algının dönüştürülmesi temel bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Böyle bir yaklaşım, yalnızca yaşlı nüfusun yaşam kalitesini yükseltmekle kalmayacak; aynı zamanda kuşaklar arası dayanışmayı güçlendirerek bütün toplumun refahını artıracaktır.

Kaynaklar

- AGE. (2016). Applying the Right to the City to older persons: The opportunity of the EU Urban Agenda - AGE Platform Europe. <https://www.age-platform.eu/https://www.age-platform.eu/applying-the-right-to-the-city-to-older-persons-the-opportunity-of-the-eu-urban-agenda/>
- Aksürmeli Tekten, Z. S. (2017). Yaşlılık Ekseninde Türkiye’de İç Göç ve Kent. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 64, 703-716.
- Atabek, E. (2002). *Kamusal Mekânlarda Kalite: Yıldız Teknik Üniversitesi Kampüsü’nde Kullanıcı Görüşlerine Dayalı Kalite Değerlendirmesi* [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Avşar Arık, I. (2021). Kentte Yaşlanma ve Yaş Dostu Kentler: Eleştirel Bir Değerlendirme. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 5(1), 47-63.
- Beğler, T., & Yavuzer, H. (2012). Yaşlılık ve Yaşlılık Epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim*, 25, 1-3.
- Broese Van Groenou, M. I., van Tilburg, T. G., & de Jong-Gierveld, J. (1999). Eenzaamheid bij ouderen en kenmerken van de omgeving. *Mens en Maatschappij*, 74, 235-249.
- Buffel, T., Phillipson, C., & Scharf, T. (2012). Ageing in urban Environments: Developing ‘Age-Friendly’ Cities. *Critical Social Policy*, 32(4), 597-617. <https://doi.org/10.1177/0261018311430457>
- Caner Can, Ö., Gözün, G., Hilwah, H., & Gökçek, M. (2013). *Yaşlı Dostu Şehirler: Kavramsal Çerçeve ve Örnekler Üzerinden Değerlendirmeler*. Güneş Tıp Kitabevleri.
- Carr, A., Biggs, S., & Haapala, I. (2022). Dementia and Social Inclusion-Exclusion. İçinde P. Liamputtong (Ed.), *Handbook of Social Inclusion: Research and Practices in Health and Social Sciences* (ss. 729-746). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-89594-5_37

- Damış, D. (2023). Ageing Population and Elderly Care in the Context of Rural-Urban Relations: The Case of Kastamonu and Sinop. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 85, 1-30. <https://doi.org/10.26650/jspc.2023.85.1270477>
- Dinçer, Ö. (2016). Sürdürülebilir Kentleşme Tartışmaları ve Kent Hakkı. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 73-84.
- Drilling, M., Grove, H., Ioannou, B., & Moulaert, T. (2021). Towards a Structural Embeddedness of Space in the Framework of the Social Exclusion of Older People. İçinde K. Walsh, T. Scharf, S. Van Regenmortel, & A. Wanka (Ed.), *Social Exclusion in Later Life: Interdisciplinary and Policy Perspectives* (ss. 193-207). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-51406-8_15
- DSÖ. (2007). *Global Age-friendly Cities: A Guide*. World Health Organization. <https://books.google.ru/books?id=4uWtQy6rGywC>
- DSÖ. (2023). *WHO Releases New Guide on Developing National Programmes for Age-Friendly Cities and Communities*.
- Durgun, B. (2015). *Yaşlılık ve Yaşlılara Sunulan Hizmetler*. Yalın Yayıncılık.
- Duyar, İ. (2008). Bölüm 1: Gerontolojinin Temelleri. İçinde R. Mas, A. T. Işık, M. A. Karan, T. Beğer, Ş. Akman, & T. Ünal (Ed.), *Geriatrı* (ss. 9-19). TGV.
- Grenade, L., & Boldy, D. (2008). Social isolation and loneliness among older people: Issues and future challenges in community and residential settings. *Australian Health Review: A Publication of the Australian Hospital Association*, 32(3), 468-478. <https://doi.org/10.1071/ah080468>
- Gül, M. (2025). *Kentsel Yaşlı Yoksulluğu ve Yapabilirlikler: İzmir Karabağlar Örneği* [Yayımlanmış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.
- Günaydın, D. (2020). *Yaşlılık: Yeni Yüzyılın Gerçeği* Velittin Kalınkara (Ed.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Havens, B., Hall, M., Sylvestre, G., & Jivan, T. (2004). Social İsolation and Lneliness: Differences Between Older Rural and Urban Manitobans. *Canadian Journal on Aging = La Revue Canadienne Du Vieillissement*, 23(2), 129-140. <https://doi.org/10.1353/cja.2004.0022>
- Hockey, J. L., & James, A. (1993). *Growing Up and Growing Old: Ageing and Dependency in the Life Course*. SAGE Publications.
- İçli, G. (2017). Yavaşlayan Kentler ve Yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği*, 10(2), 67-75.

- İsen, B. (2022). Mekân ve Yaşlılık İstanbul'un Farklı Bölgelerinde Yaşlılık ve Mekânsal Pratikler. *Toplumsal Değişim*, 4(1), 28-55.
- Jones, S. E., O'Neill, K., International, H., Peñaloza, J., & Staff, H. I. (2016). *Ageing and the City: Making Urban Spaces Work for Older People*. HelpAge International. https://books.google.com.tr/books?id=h_UwnQAACAAJ
- Kalınkara, V. (2021). *Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi* (4. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık. https://www.nobelyayin.com/en/temel-gerontoloji-yaslilik-bilimi_3380.html
- Karadeniz, O., & Öztepe, N. D. (2013). Türkiye'de Yaşlı Yoksulluğu. *Çalışma ve Toplum*, 3(38), 77-102.
- Keleş, R. (2021). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü* (3. Baskı). İmge Kitabevi Yayınları.
- Kesgin, B. (2023). Yaşlı Dostu Şehirler. *İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı, (Politika Notu: 2023/53)*, 1-16.
- Kourkouta, L. (2016). Social Exclusion of Elderly. *Journal of Healthcare Communications*, 1, 1-3.
- Köse, N., & Erkan, N. Ç. (2014). Kentsel Mekân Örgütlenmesinin Yaşlıların Kentsel Etkinlikleri Üzerindeki Etkisi, İstanbul ve Viyana Örneği. *Metu Journal of the Faculty of Architecture*, 31, 39-66. <https://doi.org/10.4305/METU.JFA.2014.1.3>
- Krekula, C. (2007). The Intersection of Age and Gender Reworking Gender Theory and Social Gerontology. *Current Sociology - CURR SOCIOLOG*, 55, 155-171. <https://doi.org/10.1177/0011392107073299>
- New York Tıp Akademisi. (2008). *Yaşlı Dostu Bir Şehre Doğru: Bulgular Raporu*.
- Nikander, P. (2002). *Age in Action: Membership Work and Stage of Life Categories in Talk*.
- Nzabona, A., Ntozi, J., & Rutaremwa, G. (2015). Loneliness Among Older Persons in Uganda: Examining Social, Economic and Demographic Risk Factors. *Ageing and Society*, 1, 1-29. <https://doi.org/10.1017/S0144686X15000112>
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Ekin Kitabevi Yayınları.
- Özkan, M. B., Küçükerbaş, E. V., Kaplan, A., Hepcan, Ş., Malkoç, Y. E., & Sönmez, H. (2003). *Muğla Kenti Kamusal Dış Mekanları Bağlamında Master Plan Çalışması*. Ege Üniversitesi Basımevi.
- Özmete, E., Hablemitoğlu, Ş., & Yıldırım, F. (2012). *Ankara'da Yaşlı Yoksulluğu: Ekonomik, Sosyal, Kültürel İhtiyaçların Analizi*. Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (Yaşam).

- Plouffe, L., & Kalache, A. (2010). Towards Global Age-Friendly Cities: Determining Urban Features That Promote Active Aging. *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine*, 87(5), 733-739. <https://doi.org/10.1007/s11524-010-9466-0>
- Romero-Ortuno, R., Cogan, L., Cunningham, C. U., & Kenny, R. A. (2009). Do Older Pedestrians Have Enough Time to Cross Roads in Dublin? A Critique of the Traffic Management Guidelines Based on Clinical Research Findings. *Age and Ageing*, 39(1), 80-86. <https://doi.org/10.1093/ageing/afp206>
- Sencer, Y. (1979). *Türkiye’de Kentleşme: Bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci* (1. Baskı). Kültür Bakanlığı yayınları.
- Tamkoç, B., & Bilgin, Ö. F. (2020). Aktif Yaşlanma Bağlamında Yaş Dostu Kent Kavramı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 211-226. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.816372>
- Taşcı, C., & Görgün Baran, A. (2023). Yaşlanmanın Geleceği ve Yapı-Birey İlişkiseliliği Çerçevesinde Yaşlılarda Yaşam Politikasının Önemi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 16(1), 34-48. <https://doi.org/10.46414/yasad.1263308>
- Taşçı, F. (2010). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri. *Çalışma ve Toplum*, 1(24), 175-202.
- Taşkesen, G. C. (2017). *Kırsal ve Kentsel Alanlarda Yaşlanma, Yaşlılık ve Yaşlılar: Denizli İli Örneği* [Yayımlanmış Doktora Tezi]. T.C. SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI.
- Topal, A. K. (2004). Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir? *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 279-294.
- Tournier, I., & Vidovičová, L. (2021). Introduction: Framing Community and Spatial Exclusion. İçinde K. Walsh, T. Scharf, S. Van Regenmortel, & A. Wanka (Ed.), *Social Exclusion in Later Life: Interdisciplinary and Policy Perspectives* (ss. 185-191). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-51406-8_14
- Tufan, İ. (2007). *Birinci Türkiye Yaşlılık Raporu 2007* (s. 192).
- Tufan, İ., Oktuğ Zengin, M., & Tamer Köse, M. (2017). Sosyal Gerontoloji. İçinde İ. Tufan & M. Durak (Ed.), *Gerontoloji* (C. 1, ss. 73-88). Nobel Yayınları.
- Tutal, O., & Üstün, B. (2009). Yaşlılık ve Yaş Dostu Kentler: Eskişehir. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 2(1), 1-23.

- TÜİK. (2024). *İstatistiklerle Yaşlılar*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Elderly-Statistics-2024-54079>
- Van Hoof, J., Kazak, J. K., Perek-Białas, J. M., & Peek, S. T. M. (2018). The Challenges of Urban Ageing: Making Cities Age-Friendly in Europe. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(11), 2473. <https://doi.org/10.3390/ijerph15112473>
- Wanka, A., Moulaert, T., & Drilling, M. (2018). From Environmental Stress to Spatial Expulsion Rethinking Concepts of Socio-Spatial Exclusion in Later Life. *International Journal of Ageing and Later Life*, 12, 25-51. <https://doi.org/10.3384/ijal.1652-8670.18-402>
- Wenger, G. C., Davies, R., Shahtahmasebi, S., & Scott, A. (1996). Social Isolation and Loneliness in Old Age: Review and Model Refinement. *Ageing and Society*, 16(3), 333-358. Cambridge Core. <https://doi.org/10.1017/S0144686X00003457>
- Yüceşahin, M. M. (2011). Küresel Bir Süreç Olarak Demografik Dönüşüm: Mekânsal Bir Değerlendirme. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9(1), 11-28. https://doi.org/10.1501/Cogbil_0000000115
- Zengin Taş, E., Kırışık, H., Yıldız, F., Ata, Z., & Aktuğ, M. (2023). Yaşlı Dostu Kentin Anlamı ve Aktif Yaşlanmaya Katkıları: Cumhuriyetin 100. Yılında İzmir Kenti Örneği. *Kent Akademisi*, 16(Türkiye Cumhuriyetinin 100. Yılı Özel Sayısı | Special Issue for the 100th Anniversary of the Republic of Türkiye), 71-96. <https://doi.org/10.35674/kent.1352981>